
Tietorakenteet ja algoritmit

Verkot

Ari Korhonen, Lauri Malmi

---

11. VERKOT (graphs)

11.1 Yleistä

11.2 Terminologiaa

11.3 Verkon esittäminen

11.4 Verkon läpikäyntialgoritmit (graph traversal)

11.5 Painotetut verkot (weighted graphs)

11.6 Pienin virityspuu (minimum spanning tree)

11.7 Lyhin reitti (shortest path)

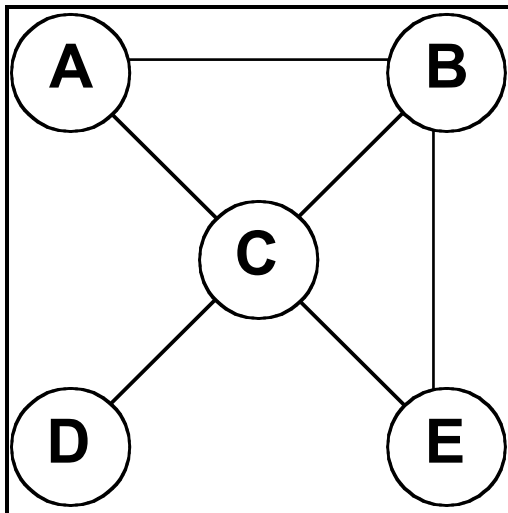
11.8 Verkon yhtenäisyys (graph connectivity)

11.9 Suunnatut verkot

11.10 Joukot ja verkot

11.1 Yleistä

- **Verkko on kokoelma *solmuja (vertex)*, joita yhdistää toisiinsa joukko *särmiä (edge)*. Särmiä kutsutaan myös *kaariksi (arc)*.**
- **Solmuilla on nimi ja niihin voi liittyä dataa**

- **Särmät yksilöidään niiden päätesolmujen avulla. Särmiin voi liittyä *paino (weight)***
- **Verkon määrittely ei riipu siitä, miten se on esitetty tai piirretty. Usein maantieteellinen esitys on selkein**
- **Verkkojen sovelluksia:**
  - **Lentoyhtiön aikataulu**
  - **Maantieverkko**
  - **Projektin aikataulu**
  - **Putkistokaavio**
  - **Virtapiiri**
  - **Tietoliikenneverkko**
  - **3D malli kappaleesta**

Eräitä verkkoihin liittyviä ongelmia:

- **Onko reittiä pisteestä A pisteeseen B?**
- **Mikä on lyhin reitti pisteestä A pisteeseen B, kun lasketaan särmät?**
- **Mikä on halvin reitti pisteestä A pisteeseen B, kun lasketaan särmiin liittyvät kustannukset?**
- **Mikä on pienin kustannus, jolla verkon eri solmut voidaan yhdistää toisiinsa?**
- **Voidaanko verkko levittää tasoon?**

11.2 Terminologiaa

Solmujen väliset yhteydet:

- ***Polku (path)*** on solmujen lista, joka johtaa solmusta x solmuun y , siten että listan peräkkäisten solmujen välillä on särmä
- ***Yksinkertainen polku (simple path)*** ei kulje saman solmun kautta kahdesti
- ***Silmukka (cycle)*** on yksinkertainen polku, paitsi että sen alku- ja loppusolmut ovat samat

- **Jos verkon särmiä voi edetä vain tiettyyn suuntaan, kyseessä on *suunnattu verkko (directed graph, network)*. Muutoin verkko on *suuntaamaton (undirected)***

Esimerkki: Projektin aikataulu. Mikä vaihe seuraa mitäkin?

- **Jos verkon särmiin liittyy jokin kustannus, on kyseessä *painotettu verkko (weighted graph)***

Esimerkki: Maantieverkko + etäisyydet

Verkon yhtenevyys:

- **Suuntaamaton verkko on *yhtenäinen (connected)*, jos jokaisesta solmusta on polku kaikkiin muihin solmuihin**
- **Epäyhtenäinen verkko koostuu yhtenäisistä osaverkoista**

Esimerkki: Suomen maantieverkko on epäyhtenäinen, koska tietä pitkin ei pääse kaikkiin kaupunkeihin, esim. Maarianhaminaan. Välissä tarvitaan muunlaisia yhteyksiä.

Puut:

- ***Puu (tree)* on yhtenäinen suuntaamaton verkko, jossa ei ole silmukoita**
  - ⇒ **Puussa kahden solmun välillä on vain yksi (yksinkertainen) polku**
  - ⇒ **Jos puuhun lisätään särmä muodostuu silmukka**
- ***Metsä (forest)* on epäyhtenäinen verkko, jonka yhtenäiset osat ovat puita**

- ***Virityspuu (spanning tree)* on verkon yhtenäinen aliverkko, joka sisältää kaikki verkon solmut, mutta vain niin paljon särmiä kuin tarvitaan muodostamaan niistä puu**
- **Virityspuu ei ole yksikäsitteinen**

Esimerkki: Pienin määrä johtoa, mikä tarvitaan yhdistämään tietty joukko kytkentäpisteitä

Verkon särmien määrä:

- **Puu, jossa on V solmua, sisältää $V-1$ särmää**
- **Suuntaamattomassa verkossa, jossa on V solmua, särmien määrä E voi olla:**

$$0 \leq E \leq V(V-1) / 2$$

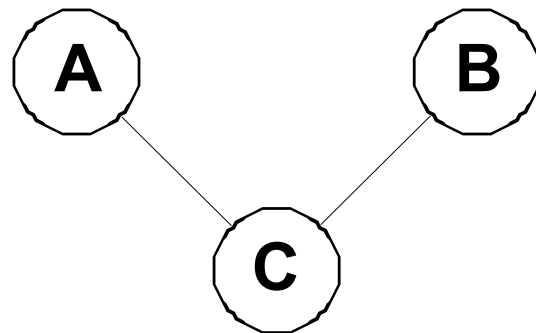
- **Verkko, jossa on kaikki mahdolliset särmät, on *täydellinen (complete)***
- **Verkkoa voidaan sanoa *tiheäksi (dense)* tai *harvaksi (sparse)*. Rajakynnyksenä esimerkiksi $V \log V$ särmää.**

11.3 Verkon esittäminen

Verkko voidaan esittää tietorakenteena usealla eri tavalla:

1) *Yhteysmatriisi (adjacency matrix)*

- Oletetaan, että verkon solmut kuvataan kokonaislukuina 1..V
- Esimerkkiverkko voidaan esittää nyt matriisimuodossa, jossa alkio 1 kuvaa särmän olemassaoloa ja alkio 0, että särmää ei ole.

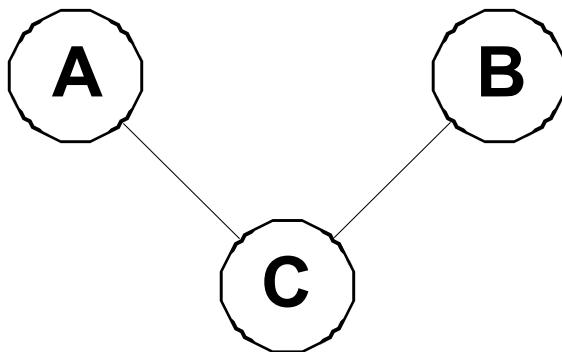

	A	B	C
A	1	0	1
B	0	1	1
C	1	1	1

- **Sovitaan, että alkiosta on yhteys itseensä**
- **Matriisissa puolet alkiosta on tarpeettomia, mutta täydellistä matriisia on helpompi käsitellä algoritmisesti**
- **Yhteysmatriisi soveltuu tiheille verkoille**
- **Suunnatussa verkossa matriisi ei ole symmetrinen**

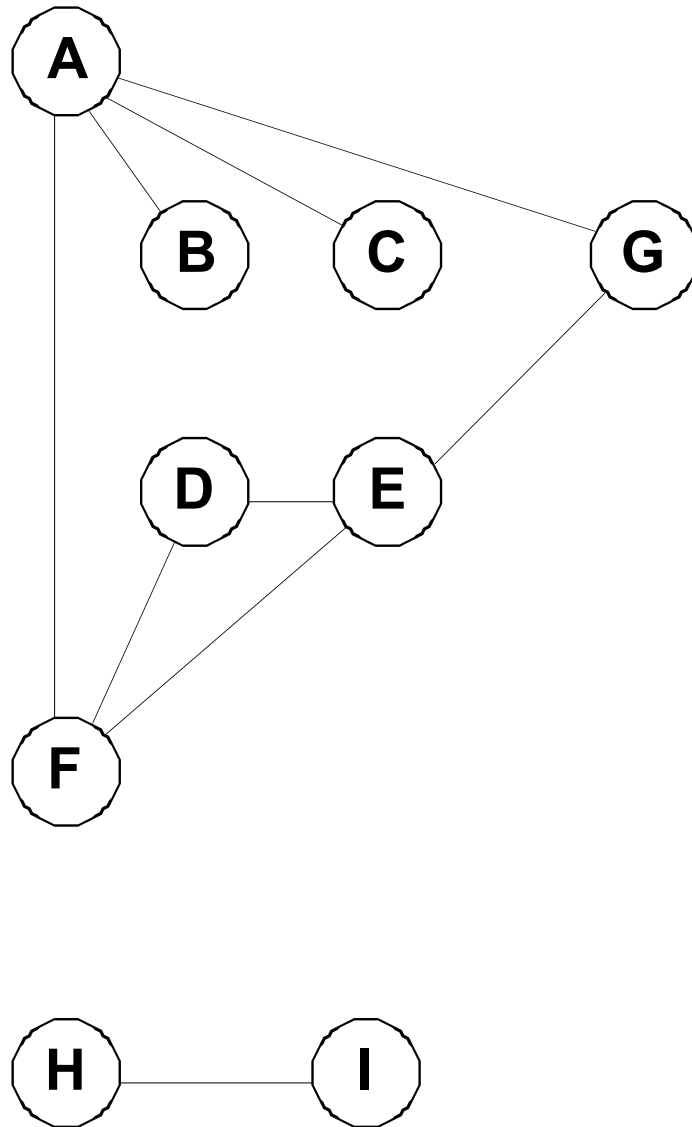
2) Seuraajaluettelo (adjacency structure)

- Jokaisen solmun *seuraajalistassa (adjacency list)* luetellaan kaikki ne solmut, joihin on särmä tästä solmusta
- Esimerkkiverkon seuraajaluettelo:

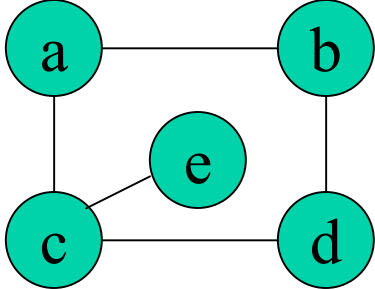
A: C
B: C
C: A, B

- Toteutettavissa tehokkaasti linkitettyinä listoina

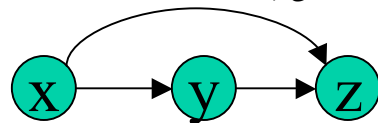
- A: F, C, B, G**
- B: A**
- C: A**
- D: F, E**
- E: G, F, D**
- F: A, E, D**
- G: E, A**
- H: I**
- I: H**

Luentotehtävä: mikä seuraavista ei kuulu joukkoon? Nimeä esitysmuodot.

<p>1 Verkko $G = (V,E)$, jossa</p> <p>$V = \{ a, b, c, d, e \}$</p> <p>$E = \{ (a,b), (a,c), (b,d), (c,d), (c,e) \}$</p>	<p>2</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>a</th> <th>b</th> <th>c</th> <th>d</th> <th>e</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <th>a</th> <td>0</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> <tr> <th>b</th> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>1</td> <td>0</td> </tr> <tr> <th>c</th> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>1</td> <td>1</td> </tr> <tr> <th>d</th> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> <tr> <th>e</th> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> </tbody> </table>		a	b	c	d	e	a	0	1	1	0	0	b	0	0	0	1	0	c	0	0	0	1	1	d	0	0	0	0	0	e	0	0	0	0	0
	a	b	c	d	e																																
a	0	1	1	0	0																																
b	0	0	0	1	0																																
c	0	0	0	1	1																																
d	0	0	0	0	0																																
e	0	0	0	0	0																																
<p>3</p> 	<p>4</p> <p>a: b, c</p> <p>b: d</p> <p>c: d, e</p> <p>d:</p> <p>e:</p>																																				

Relaatioista

- **Olkoon verkko $G = (V, E)$, jossa**
  - **V on verkon solmujen joukko ja**
  - **E on verkon kaarien joukko $E \subseteq V \times V$**
- **Binäärirelaatio E on**
  - **refleksiivinen, jos kaikille $x \in V$ pätee $(x, x) \in E$**
  - **symmetrinen, jos $(x, y) \in E \rightarrow (y, x) \in E$**
  - **transitiivinen, jos $(x, y) \in E$ ja $(y, z) \in E \rightarrow (x, z) \in E$**

- **Relaatio, joka on refleksiivinen, symmetrinen sekä transitiivinen on ekvivalenssirelaatio**
  - **vrt ”=” tai ”<” luonnollisille luvuille**

11.4 Verkon läpikäyntialgoritmit (graph traversal)

- Algoritmien tavoitteena on käydä läpi verkon kaikki solmut
- Tätä varten verkon ajatellaan koostuvan kolmesta osasta:

1) *Puu (tree)*

- Solmut, joissa on jo käyty

2) *Reunus (fringe)*

- Solmut, joiden etäisyys puusta on yksi särmä

3) *Tuntematon (unseen)*

- Muut solmut, jotka ovat siis kauempana puusta

- **Verkko (sen yhtenäinen osa) käydään läpi valitsemalla reunukselta jokin solmu, liittämällä se puuhun ja siirtämällä sen naapurit reunukseen**
- **Eri algoritmit poikkeavat siinä, mikä solmu reunukselta valitaan**
- **Lopputuloksena saadaan *verkon hakupuu***

11.4.1 Depth-first haku (depth-first search, DFS)

- Menetelmässä valitaan aina reunuksen uusin solmu ja liitetään se puuhun
- Reunus toteutetaan pinona:
- Pinon päällimmäinen solmu liitetään puuhun
- Tämän vierekkäiset alkiot työnnetään pinoon, elleivät ne jo ole siellä
- Pinon lisäksi ylläpidetään aputaulukoita *visited[]* ja *parent[]*
  - *visited[i]*: $i = 0$ (tuntematon), $i = -1$ (reunuksessa),
 $i > 0$ (puussa)
  - *parent[i]*: solmun i isä verkon hakupuussa

11.4.2 Rekursiivinen DFS

- **Rekursiivinen toteutus käy verkon kaikki solmut läpi seuraavalla tavalla:**
  1. *Vieraile (visit)* solmussa
  2. Tutki, onko seuraajalistan mukaisissa solmuissa vierailtu
  3. Jos jossakin listan solmussa ei ole käyty, kutsu DFS:ää tälle solmulle
- **Rekursiivisen algoritmin ja pinoalgoritmin DFS-puut ovat erilaisia. Miksi?**

Depth-first Search

Algorithm DFS(G)

1. for each $u \in V[G]$ do
2. $visited[u] \leftarrow false$
3. $finished[u] \leftarrow false$
4. for each $u \in V[G]$ do
5.   if $visited[u] = false$
6.   DFS-VISIT(G, u)

Algorithm DFS-VISIT(G, u)

1. $visited[u] \leftarrow true$
2. for each $v \in Adj[u]$ do
3.   if $visited[v] = false$ then
4.   DFS-VISIT(G, v)
5. $finished[u] \leftarrow true$

DFS algoritmin tehokkuus on:

- **Seuraajalistalle $O(V + E)$**
- **Yhteismatriisille $O(V^2)$**

DFS-algoritmilla voidaan ratkaista eräitä tärkeitä verkkoihin liittyviä ongelmia, mm.

- **Onko verkko yhtenäinen?**
- **Mitkä ovat verkon yhtenäiset osaverkot?**
- **Onko verkossa silmukoita?**

11.4.3 Breadth-first-haku (breath-first search, BFS)

- Menetelmässä valitaan aina reunuksen vanhin solmu ja liitetään se puuhun
- Reunus toteutetaan jonona:
- Jonon ensimmäinen solmu liitetään puuhun
- Tämän vierekkäiset alkiot laitetaan jonon loppuun, elleivät ne jo ole jonossa

Tuloksena saadaan *BFS-puu*

Breadth-first search

1. Initialize empty queue Q
2. for each $u \in V[G]$ do
3. $visited[u] \leftarrow false$
4. $finished[u] \leftarrow false$
5. $visited[s] \leftarrow true$
6. ENQUEUE(Q, s)
7. while Q not empty do
8. $u \leftarrow DEQUEUE(Q)$
9.   for each $v \in Adj[u]$ do
10.   if $visited[v] = false$ then
11. $visited[v] \leftarrow true$
12.   ENQUEUE(Q, v)
13. $finished[u] \leftarrow true$

BFS ratkaisee eräitä verkko-ongelmia

- **Mikä on lyhin reitti pisteestä A pisteeseen B, jos lasketaan vain kuljettujen särmien määrää?**
- **Mitkä ovat lyhimmat reitit kaikkiin solmuihin lähtien solmusta A, jos lasketaan vain kuljettujen särmien määrää?**

DFS:n ja BFS:n perusero:

- **DFS etenee verkossa niin pitkälle kuin mahdollista ja peruuttaa sitten etsiessään uutta etenemishaaraa**
- **BFS etenee verkossa leveällä rintamalla säilyttäen saman etäisyyden lähtöpisteeseen**

- **Reunuksen esittämiseen käytetty tietorakenne voidaan yleistää prioriteettijonoksi, jollain saadaan erilaisia *PFS-hakuja* (*priority-first search*)**
  - **Mikä on lyhin reitti pisteestä A pisteeseen B painotetussa verkossa?**
  - **Mitkä ovat lyhimmat reitit kaikkiin solmuihin lähtien solmusta A, jos verkko on painotettu?**
  - **Mikä on painotetun verkon pienin virityspuu?**

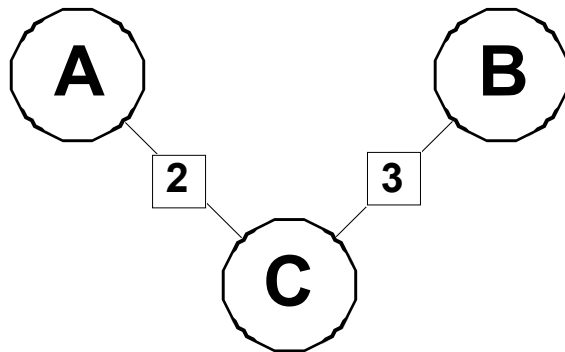
11.5 Painotetut verkot (weighted graphs)

- **Painotetussa verkossa jokaiseen särmään liittyy kustannus, esim.**
  - **Aikataulu: hinta tai matkan pituus**
  - **Projektikaavio: osatyön kesto aika**
  - **Sähkökytkentä: johdon pituus**
- **Algoritmeissa käytetään usein termiä etäisyys, vaikka kysymys on painosta**
- **Yleensä painot ovat positiivisia. Negatiivisten painojen esiintyminen voi mutkistaa algoritmeja merkittävästi**

Yleisimmät ongelmat:

- 1. Mikä on lyhin reitti pisteestä A pisteeseen B?**
- 2. Mikä on (painotetun) verkon pienin virityspuu?**

- **Painot voidaan esittää yhteismatriisissa hyvin helposti**

	A	B	C
A	0	0	2
B	0	0	3
C	2	3	0

- **Lävistäjäalkiot on selkeintä pitää nollina**
- **Seuraajaluettelossa esitykseen täytyy liittää painotiedot:**

A: (C, 2)

B: (C, 3)

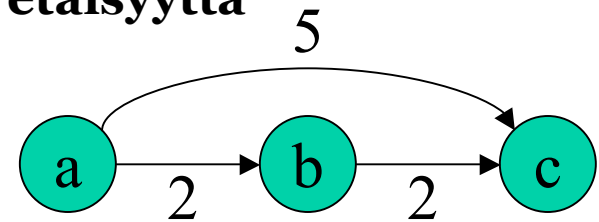
C: (A, 2), (B, 3)

11.6 Pienin virityspuu (minimum spanning tree)

- **Yhtenäisen verkon pienin virityspuu on niiden särmien joukko, jotka yhdistävät verkon kaikki solmut toisiinsa siten, että kaarien painojen summa on pienin mahdollinen.**
  - ⇒ **Pienin virityspuu ei ole välttämättä yksikäsitteinen**
  - ⇒ **Tämän joukon täytyy olla välttämättä puu, koska muuten siinä olisi silmukka ja sen purkaminen vähentäisi kokonaispainoa.**
- **Puu voidaan löytää useilla erilaisilla algoritmeilla**

11.6.1 PFS-haku

- **Verkko kuvataan seuraajalistan avulla**
- **Menetelmässä valitaan aina reunuksen lähin solmu ja liitetään se puuhun**
- **Reunus toteutetaan prioriteettijonona, jossa prioriteettina on solmun etäisyys puusta**
- **Pienimmällä etäisyydellä oleva solmu liitetään puuhun**
- **Tämän vierekkäiset alkioit laitetaan jonoon ja tarvittaessa päivitetään jo jonossa olevien solmujen etäisyyttä**

- **Prioriteettijonon toteutuksena on keko**
- **Tuloksena saadaan pienin virityspuu**
- **Tehokkuus: $O((E + V) \log V)$**

Lause:

Kun verkon solmut jaetaan kahteen joukkoon, niin pienin virityspuu sisältää lyhimmän särmän, joka yhdistää näiden joukkojen jotkin kaksi solmua.

Todistus:

Vastaväite: Kyseinen särmä ei kuulu pienimpään vityspuuhun.

⇒ **Lyhin särmän voidaan lisätä pienimpään vityspuuhun**

⇒ **Vastaava pidempi yhteys voidaan poistaa**

⇒ **Saatiin uusi vityspuu, joka on pienempi**

⇒ **Alkuperäinen ei ollutkaan pienin vityspuu**

⇒ **Päädytään ristiriitaan, joten alkuperäinen lause on tosi**

- **PFS-haussa kyseiset joukot ovat {visited} ja {unvisited}**

11.6.2 Primin algoritmi

- **Verkko esitetään yhteysmatriisin avulla, jonka koko on $V * V$**
- **Prioriteettijonoa ylläpidetään erillisessä taulukossa, jonka koko on V**
- **Jokaisella kierroksella käydään läpi yksi yhteysmatriisin rivi (solmusta k lähtevät särmät) ja tehdään seuraavat asiat:**
  - **Poistetaan solmu k prioriteettitaulukosta ja liitetään puuhun**
  - **Lisätään k :n viereiset solmut taulukkoon ja merkitään niiden prioriteetiksi etäisyys k :hon**

- **Jos viereinen solmu on jo taulukossa, päivitetään sen prioriteetti-arvo, jos tämä on suurempi kuin solmun etäisyys k:hon**
- **Etsitään prioriteettitaulukon pienin alkio, josta tulee uusi k seuraavalle kierrokselle**

Tehokkuus: $O(E) = O(V^2)$ tiheille verkoille

11.7 Lyhin reitti (shortest path)

- Halutaan löytää reitti solmusta A solmuun B siten, että polkuun kuuluvien särmien painojen summa on pienin mahdollinen
- Tuloksena saadaan samalla *lyhimpien reittien virityspuu (shortest path spanning tree)*
- Useita eri algoritmeja

11.7.1 BFS

- Jos painot ovat saman suuruisia, voidaan käyttää breadth-first hakua

11.7.2 PFS-haku

- **Yleisessä tapauksessa voidaan käyttää PFS-hakua, jossa verkko kuvataan seuraajalistan avulla**
- **Menetelmässä valitaan aina reunuksen alkupistettä lähin solmu ja liitetään se puuhun**
- **Reunus toteutetaan prioriteettijonona, jossa prioriteettina on solmun etäisyys alkupisteeseen (puun juureen)**
- **Pienimmällä etäisyydellä oleva solmu liitetään puuhun**
- **Tämän vierekkäiset alkiot laitetaan jonoon ja tarvittaessa päivitetään jo jonossa olevien solmujen etäisyyttä**

- **Tämän vierekkäiset alkioit laitetaan jonoon ja tarvittaessa päivitetään jo jonossa olevien solmujen etäisyyttä**
- **Prioriteettijonon toteutuksena on keko**
- **Tuloksena saadaan lyhimpien reittien virityspuu**

Tehokkuus: $O((E + V) \log V)$

11.7.3 Dijkstran algoritmi

- **Verkko esitetään yhteysmatriisin avulla, jonka koko on $V * V$**
- **Prioriteettijonoa ylläpidetään erillisessä taulukossa, jonka koko on V**
- **Jokaisella kierroksella käydään läpi yksi yhteysmatriisin rivi (solmusta k lähtevät särmät) ja tehdään seuraavat asiat:**
  - **Poistetaan solmu k prioriteettitaulukosta ja liitetään puuhun**
  - **Lisätään $k:n$ viereiset solmut taulukkoon ja merkitään niiden prioriteetiksi etäisyys lähtösolmuun ($k:n$ prioriteetti + $k:n$ ja vierussolmun välinen paino)**

- **Jos viereinen solmu on jo taulukossa, päivitetään sen prioriteettiarvo, jos tämä on suurempi kuin solmun etäisyys lähtösolmuun k:n kautta**
- **Etsitään prioriteettitaulukon pienin alkio, josta tulee uusi k seuraavalle kierrokselle**

Tehokkuus: $O(E) \approx O(V^2)$ tiheille verkoille

11.7.4 Geometriset tehtävät

- **"Hae lyhin reitti tasolla olevassa verkossa pisteestä A pisteeseen B."**
- **Käytetään PFS-hakua, jossa solmun x prioriteettina käytetään seuraavaa summaa**

Etäisyys A- x puuta pitkin laskien

+

geometrinen etäisyys x -B

Lopetetaan, kun B on lisätty puuhun

=> Lyhin reitti löytyy nopeasti, koska algoritmi hakeutuu heti oikeaan suuntaan verkossa

11.8 Verkon yhtenäisyys (graph connectivity)

- **Verkko on yhtenäinen, jos jokaisesta solmusta on polku kaikkiin muihin solmuihin**
- **Epäyhtenäinen verkko koostuu yhtenäisistä osaverkoista**
- **DFS-algoritmi löytää verkon yhtenäiset osat**

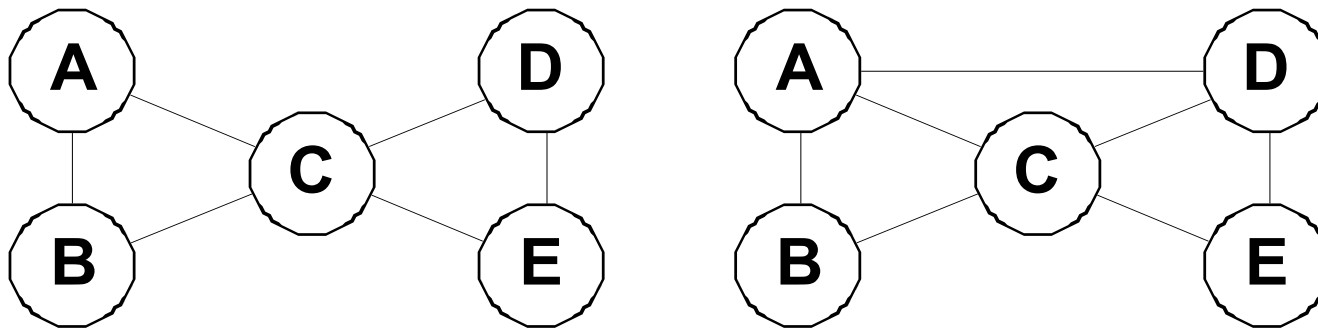
Jos näet rekursiivisessa DFS-haussa joudutaan tekemään ei-rekursiivinen DFS:n kutsu, ollaan siirrytty toiseen osaverkkoon

11.8.1 Kahdesti yhtenevyys

- **Verkko on *kahdesti yhtenäinen (biconnected)*, jos ja vain jos jokaisen solmuparin välillä on vähintään kaksi erilaista polkua**
- **Kahdella erilaisella polulla ei saa olla muita yhteisiä solmuja kuin alku- ja loppusolmut**
- ***Leikkaussolmu (articulation point)* on solmu, jonka poistaminen aiheuttaa verkon jakautumisen kahteen tai useampaan eri osaan**
  - ⇒ **Kahdesti yhtenäisessä verkossa ei ole leikkaussolmuja**

Leikkaussolmut jakavat yhtenäisen verkon kahdesti yhteneviin osaverkkoihin

- **Leikkaussolmu on kriittinen komponentti, jonka vioittuminen voi lamauttaa systeemin toiminnan**
- **Kun tällaisia solmuja ei ole, saadaan vikasietoinen (fault tolerant) systeemi**

- **Leikkauspisteet voidaan etsiä DFS-haun avulla tutkimalla syntyvää DFS-puuta**
- **Solmu x ei ole leikkauspiste, jos sen *jokaisen* lapsen muodostamasta alipuusta on yhteys hakupuuhun $k:n$ yläpuolelle johonkin $k:n$ edeltäjään**
- **Juuren yläpuolelle ei voi olla yhteyksiä. Siksi juuri on leikkauspiste, jos sillä on useampia kuin yksi lapsi**

Asian tutkiminen voidaan järjestää seuraavasti:

- **Jokainen rekursiivinen DFS-kutsu sijoittaa käsittelemänsä (visited) solmun taulukkoon käsittelyjärjestyksessä**
- **Solmun edeltäjät ovat taulukossa ennen solmua itseään**
- **Jokainen rekursiivinen DFS-kutsu palauttaa tiedon ylimmästä (lähinnä taulukon alkua) kutsun aikana viitatusta solmusta**

⇒ **Jos johonkin solmun k lapseen liittyvä kutsu palauttaa arvon, joka on $\geq k$, k on leikkauspiste**

- **Algoritmin tehokkuus:**
  - **Seuraajaluettelossa: $O(V + E)$**
  - **Yhteysmatriisissa: $O(V^2)$**

11.9 Suunnatut verkot

- **Suunnatussa verkossa särkei voi kulkea vain yhteen suuntaan**
- **Kahden solmun välli voi olla kaksi eri suuntiin menevää särkei**
- **Suunnattu verkko voi olla myös painotettu**

Esimerkkejä:

- **Helsingin katuverkko**
- **Projektin ajoituskaavio**

Ongelmia:

1) Pääseekö pisteestä A pisteeseen B?

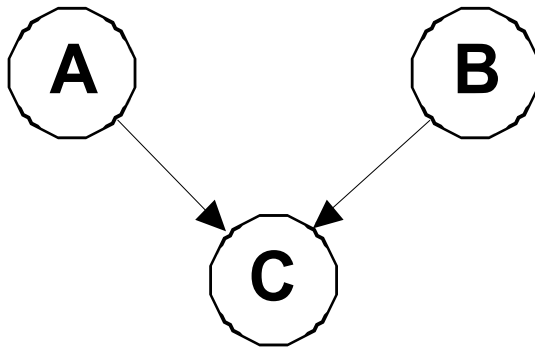
- **Suunnatussa verkossa ei välttämässä pääse kaikista pisteistä toisiin pisteisiin, vaikka verkko olisi yhtenäinen**

2) Muodosta suora yhteys kaikkiin niihin solmuihin, joihin pisteestä A voi päästä

3) Etsi verkon topologinen lajittelu

Suunnatun verkon esitysmuoto:

- **Yhteismatriisi ei ole symmetrinen**

	A	B	C
A	1	0	1
B	0	1	1
C	0	0	1

- **Seuraajaluettelossa on särmät vain yhteen kertaan**

A: C

B: C

C: -

11.9.1 DFS-haku suunnatussa verkossa

- **Perusmenetelmä toimii samalla tavalla kuin suuntaamattomassa graafissa**
- **Algoritmin avulla löydetään kaikki ne solmut, joihin on mahdollista päästä lähtösolmusta käsin**
- **DFS-hakupuun sijasta syntyy yleensä *hakumetsä (DFS search forest)***
- **Alunperin yhtenäisestä verkosta syntyy useita puita**
- **Katkoviivat voivat kulkea paitsi puussa ylöspäin, myös alaspäin ja ristiin eri haarojen välillä**
  - => Algoritmit, joissa tutkitaan DFS-hakupuun rakennetta, mutkistuvat.**

11.9.2 Transitiivinen sulkeuma (transitive closure)

- **Jos suunnattuun verkkoon lisätään välit XY, mikäli X:stä on olemassa reitti Y:hyn kaikille solmuille X ja Y, saadaan verkon *transitiivinen sulkeuma***
- **Se ilmaisee suunnatun verkon yhtenäisyyden mahdollisimman kompaktisti. Sen avulla on helppo vastata kysymykseen:**

"Onko reittiä solmusta A solmuun B?"

- **Transitiivinen sulkeuma voidaan tuottaa DFS-haun avulla, kun haku suoritetaan lähtien kaikista solmuista erikseen**
- **Tehokkuus:**
  - **Seuraajaluettelolla: $O(V(E + V))$**
  - **Yhteysmatriisilla: $O(V^3)$**

Warshallin algoritmi:

- **Sulkeuma voidaan laskea yksinkertaisella tavalla seuraavan periaatteen pohjalta:**
    - **Solmut esitetään yhteysmatriisissa, jolloin ne numeroidaan välillä 1..V**
    - **Oletetaan, että on olemassa reitti $X \rightarrow Y$, joka käyttää vain solmuja välillä 1..Y-1**
    - **Oletetaan lisäksi, että on olemassa yhteys $Y \rightarrow J$**
- $\Rightarrow$ On olemassa yhteys $X \rightarrow J$, joka käyttää vain solmuja välillä 1..Y**

```
for (y=1; y<=V; y++)
  for (x=1; x<=V; x++)
    if (adjmatrix[x,y])
      for (j=1; j<=V; j++)
        if (adjmatrix[y, j])
          adjmatrix[x, j]= TRUE;
```

- **Tehokkuus: $O(VE + V^2)$**

11.9.3 Topologinen lajittelu (topological sorting)

- Joissakin verkkosovelluksissa silmukat eivät ole mielekkäitä.

Esimerkki:

- Työnkulkukaaviossa ei ehkä ole mielekästä, että vaihetta A seuraa vaihe B, jota seuraa vaihe C, jota seuraa vaihe A.
- Suunnattu verkko, jossa ei ole silmukoita, on nimeltään *DAG (Directed Acyclic Graph)*
- Sen DFS-puussa ei ole ylöspäin osoittavia (katkoviivalla esitettyjä) nuolia
- Kun DAGin solmut esitetään siinä järjestyksessä, että kaikki solmun edeltäjät ovat listassa ennen ko. solmua, saadaan verkon *topologinen lajittelu*

- **Jos mukaan piirrettäisiin nuolet, ne menisivät kaikki vasemmalta oikealle**

- **Hyödyllinen esitysmuoto esim. projektin ajoituskaaviole**
  - **Kullekin osavaiheelle välttämättömät esivaiheet selvästi näkyvillä**

Topologinen lajittelu voidaan muodostaa eri tavoin

- 1. Poistetaan verkosta solmu, josta ei lähde yhtään kaarta**
  - **Samalla poistetaan siihen saapuvat kaaret (matriisin sarake)**
  - **Päivitetään tieto myös poistettujen kaarten lähtösolmujen osalta (laskuri / solmu)**
  - **Valitetaan seuraavaa poistoa varten uusi solmu.**
  - **Lopuksi tulostetaan solmut käänteisessä järjestyksessä**

- 2. DFS-haun avulla seuraavasti:**
  - **Käännetään kaikkien särmien järjestys**
  - **Tulostetaan solmun nimi juuri ennen Visit-proseduurin päättymistä**

3. Vaihtoehtoisesti voidaan toimia näin:

- Tulostetaan solmun nimi juuri ennen Visit-proseduurin päättymistä, jolloin kaikki seuraajat on jo käsitelty
  - Tuloksena saadaan *käänteinen topologinen lajittelu (reverse topological sorting)*. Se kuvaa tilannetta, jossa solmun nimeä seuraavat ne solmut, joista ko. solmu on riippuvainen
  - Tulostetaan tämä päinvastaisessa järjestyksessä
-
- Topologinen lajittelu saadaan laskettua ajassa $O(E + V)$

11.9.4 Vahvasti yhtenäiset komponentit (strongly connected components)

- **Jos suunnatussa verkossa on joukko solmuja, joista jokaisesta pääsee saman joukon muihin solmuihin, on kyseessä *vahvasti yhtenäinen komponentti***
- **Tällaisten komponenttien ulkopuolelle ei ole edestakaista yhteyttä**
- **Komponentit pystytään löytämään DFS-haulla, jota muokataan sopivasti:**
  - **Tunnistetaan tilanteet, joissa syntyy suunnattu silmukka, eli viitataan hakupuussa ylöspäin jo läpikäytyyn solmuun.**
- **Vahvasti yhtenäisten komponenttien laskemisesta on hyötyä transitiivisen sulkeuman laskemisessa.**

11.10 Joukot ja verkot

- **Joukko (set) on kokoelma alkioita**
- **Verkko- ja joukkorakenteita voidaan joissakin ongelmissa käsitellä samalla tavalla**

Analogiat:

solmu = joukon alkio

särmä = alkiot kuuluvat samaan joukkoon

verkon yhtenäinen osa = joukko

Eräitä ratkaistavia ongelmia:

- **Kuuluvatko solmut A ja B verkon samaan yhtenäiseen osaan?**
- **Kuuluvatko alkiot X ja Y samaan joukkoon?**
- **Ratkaisuna on kaksi eri algoritmia**

11.10.1 DFS-haku

- **Jos verkko on rakenteeltaan staattinen, käydään verkko läpi DFS-haulla ja merkitään solmutaulukkoon jokainen erillinen osaverkko omalla tunnuksella**
  - ⇒ **Ongelma ratkeaa vertaamalla sitä, ovatko A:n ja B:n osaverkkojen tunnukset samat**

- **Jos verkkoon lisätään särmä, kaikki on tehtävä uudestaan**
  - ⇒ **Dynaamiseen tilanteeseen tarvitaan erilainen algoritmi**

11.10.2 Etsi-Liitä-algoritmi (Union-find)

- **Algoritmia käytetään tilanteissa, joissa verkkoon (joukkoon) liitetään peräkkäin uusia särmiiä (yhteenkuuluvuuksia)**
- **Jokaisen lisäyksen jälkeen voidaan heti kysyä, kuuluvatko jotkin solmut (alkiot) samaan komponenttiin (joukkoon)**

Huom! Algoritmissa muodostuva tietorakenne ei vastaa alkuperäistä verkkoa, vaan on ainoastaan apuväline tässä ongelmassa

Perusalgoritmin toiminta:

- **Luodaan aluksi metsä, jossa kaikki solmut ovat erillisinä puina**
- **Kun rakenteeseen lisätään verkkoon kuuluvia särmiä, yhdistetään metsään kuuluvia puita yhteen**
- **Tarvittavat toiminnot *Etsi (find)* ja *Liitä (union)* toteutetaan seuraavasti:**

Etsi:

- **Kulje molemmista särmän päätesolmuista puun juurta kohden ja katso, löytyykö yhteinen isä**

Liitä:

- **Jos särmän päätepisteet kuuluvat samaan puuhun, ei tehdä mitään**
  - **Jos päätepisteet kuuluvat eri puihin, puut yhdistetään siten, että loppupisteen sisältävä puu tulee alkupisteen sisältävän puun juuren alipuuksi**
-
- **Metsä esitetään dad-linkkien avulla, jolloin juuren etsiminen ja puiden yhdistäminen on helppoa**

Esimerkki: Verkkoon kuuluu solmut A-M ja siihen liitetään särmiä järjestyksessä AG, AB, AC, LM, JM, JL, JK, ED, FD, HI, FE, AF, GE, GC, GH, JG ja LG.

- **Perusalgoritmi toimii huonosti, jos lisättävät särmät ovat sopivassa järjestyksessä. Esimerkiksi:**

BA, CB, DC, ED, ...

tai

BA, CA, DA, EA, ...

⇒ Rakenne degeneroituu listaksi, jolloin tehokkuus on kvadraattinen

- **Ongelma voidaan kiertää muuttamalla algoritmia hieman:**

11.10.3 Tasapainotus painon mukaan (weight balancing, balancing by size)

- **Liitä-operaatiossa yhteiseksi juureksi tulee se puu, joka on suurempi**
- **Kunkin puun juureen liitetään tieto puun koosta**

11.10.4 Tasapainotus korkeuden mukaan (height balancing)

- **Liitä-operaatiossa yhteiseksi juureksi tulee se puu, joka on korkeampi**
- **Kunkin puun juureen liitetään tieto puun korkeudesta**

11.10.5 Polun tiivistäminen (path compressing)

- **Kun juuri on löytynyt, liitetään kaikki lähtösolmusta juureen kulkevan polun solmut suoraan juuren alle. Tämä tehdään sekä särmän alku- että loppusolmulle.**

⇒ **Puu lyhenee, mikä nopeuttaa algoritmia**

- **Menetelmiä voidaan myös yhdistää, jolloin algoritmin tehokkuus on $O(E^\alpha(E))$, missä**

$$\alpha(E) < 4, \text{ kun } \log(\log(\log\dots(E)\dots)) \leq 1$$

16 kpl

- **Algoritmin vaatima tila $\approx V$, vaikka verkossa voi olla $E \approx V^2$**
  - ⇒ **Hyvin suurten verkkojen yhtenevyyttä voidaan helposti tutkia**
- **DFS vaatisi tilaa kaikille särmille**

11.10.6 Sovellus: Kruskalin algoritmi

Verkon pienin virityspuu voidaan laskea seuraavasti:

- **Ideana on rakentaa asteittain verkon komponentteja suuremmiksi. Uudet lisättävät särmät voivat joko liittää kaksi komponenttia yhteen tai muodostaa silmukan yhdessä komponentissa (jolloin lisäystä ei tehdä).**

- **Verkko esitetään seuraajalistan avulla**
- **Verkon särmät lisätään yksi kerrallaan aloittaen lyhimmästä, kunnes kaikki solmut on yhdistetty**
- **Jos särmä muodostaisi silmukan, sitä ei liitetä mukaan**
- **Silmukat voidaan todeta union-find-algoritmillä**
- **Algoritmin oikeellisuus perustuu kohdan 11.6.1 lauseeseen**

- **Tehokkuus: $O(E \log E)$**